

İŞTE KADIN

Berrin Civelekoğlu, Sinem Güngör, Ufuk Akkoç, Özlem Çakan, Dilay Gül
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ JEOGENÇ, SİVAS

Türkiye'de kadınların hayatın tüm alanlarındaki oranlarının çok düşük olduğunu hepimiz biliyoruz. Kadın örgütlerinin temsilcileri bunu çeşitli araştırmalara dayanarak her fırsatta dile getiriyorlar. Siyasette, kampüste, kışlada erkeğin gerisinde duran kadın, iş hayatında da maalesef özlenen düzeyde yerini alamıyor. Ancak devir ister istemez değişiyor... Ekonominin global dünyaya giderek daha çok entegre olması, eğitilmiş kadın sayısının ve çağdaş metotlarla yönetilen şirket sayısının artması kadınların yönetimlerde üst kademelere doğru yürüyüşünü hızlandıran etmenler. Ancak bu iyimser tablo, yine de iliklerimizde işlemiş olan "Tanrı böyle istemiş, tabiat kanunu" diye başlayan "ayrımcı" yaklaşımın ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Kadınların daha alacakları çok yol var... Peki Türkiye'de iş kadınlarının karşılaştıkları zorluklar neler? Kadın yöneticiler hakkında çalışanlar ne düşünüyor? Kadınlar en çok hangi yetkinlikleriyle öne çıkıyor? Ve belki de en önemlisi bizim mesleğimizde hangi zorluklar bizleri bekliyor? Bu sorulara bazı cevaplar bulmaya çalışalım, bunlar daha önceki araştırma sonuçlarına bağlı cevaplar olacaklar. Yapılan bir ankette kadın katılımcıların çoğu erkek yöneticileri tercih ediyorlar. Bu bizce Türkiye'de kadın yönetici sayısının çok az olmasından kaynaklanıyor. Kadınların yönetici olduklarında nasıl davrandıklarını anlamak için yok denecek kadar az örnek var. Erkek yöneticilere toplum olarak o kadar çok alıştık ki, kadın yöneticilerle çalışmak bir risk. Çünkü bilinmiyor. Ancak ankette, halihazırda bir kadın yöneticiyle çalışanlara bu soru sorulsaydı, sonuç daha çok kadın yöneticilerin lehine çıkardı. Bundan eminim.

Kadınlar hırslı, erkekler lider ruhlu! Başarılı iş kadınlarının en büyük özelliği olarak "hırslı" sıfatı ilk sırada yer alırken, erkeklere en çok "lider ruhlu" sıfatı uygun görülüyor. Yine bir ankete yanıt veren tüm katılımcılara göre bu özellikler şöyle sıralanıyor: Lider ruhlu, hırslı ve karizmatik. Kadın ve erkek katılımcıların fikri, oranlarda ufak değişiklikler olsa da bu sıralamayı ortaya koyuyor. Başarılı iş adamlarının en belirgin özellikleri arasında en az işaretlenen üç seçenek ise şöyle sıralanıyor: Duygusal, kompleksli ve asabi. Erkeklerde lider özelliğini tamamen toplum içinde rol modellerine bağlı olduğu düşünülüyor. Çünkü bir erkek yumruğunu masaya vurunca kararlı olur, kadın bunu yaparsa sinirli... Bu tamamıyla toplumsal rol modellerinin bir sonucudur. Bu rol modelleri sonucu erkeklerde genel bir olumlu nitelik, gerektiğinde daha katı olmayı başarabilmeleri. Daha kolay duvar örüyorlar, bazen bu gerçekten gerekli oluyor. Oysa kadınların bu ölçüyü tutturabilmeleri dana zor.

Duygusal zeki en büyük silahları. Araştırma, "iş hayatında kadın olmak hangi konularda avantajlı olabilir?" sorusuna da yanıt arıyor. Tüm katılımcılar kadınların en büyük avantajının duygusal zekaları olduğu konusunda hemfikir. Bunu, takım uyumu izliyor. Ancak, belki de genel olarak "duygusal zeka" en büyük avantaj olarak görülürken, kadın ve erkeklerin tek başlarına değerlendirmelerinde işin boyutu değişiyor. Erkek katılımcılar tek başlarına, iş hayatında kadın olmanın en büyük avantajı "iş bulma" olarak işaretlemişler! Dahası da var... Erkeklerin ilk üçü şöyle: iş bulma, duygusal zeka, terfi ve kariyer olanakları. Buradan şu sonuç çıkıyor: Erkekler göre kadınlar, sırf kadın oldukları için daha kolay iş buluyor, yine aynı avantajla daha kolay terfi ediyorlar. Bu bakış açısı üstü kapalı bir cinsiyet ayrımına işaret ediyor. Her iki cins de kadınların duygusal zekalarının iş yaşamında bir avantaj olduğunu kabul ederken, kadınlar liderlik ve problem çözme becerilerine inanıyorlar. Yani yönet-

meye adaylar. Oysa erkek bakış açısında avantajlar farklı. Onların penceresinden bakıldığında daha kolay iş bulma ve terfi olanaklarında öncelik gibi, performansla ilgili olmayan ve yalnızca kadın olmaya bağlı ve ne yazık ki doğrularla bağdaşmadığını düşündüğüm bir avantaj ön plana çıkıyor. Kadınların duygusal zekaları işteki en büyük avantajlardır. Bu avantaj gerçekten çok yüksek. Empatide çok ileri gitmekte doğru değil ama en azından çalışanların psikolojisini anlama özelliğine sahibiz. Belki kendi duygusal dünyanızda kırılabilir, üzülebilirsiniz ama işiniz yürür. Kaldı ki, tecrübe ile bunu dengelemek mümkün.

En büyük zorluk cinsel taciz! Yine yapılan bir aşamada ilk sırayı fiziksel ve sözlü cinsel taciz alıyor. Bunu kendini ispatlama zorunluluğu ve iş-yaşam dengesini kuramamak takip ediyor. Araştırmada kadınların %27,5'inin cinsel tacize maruz kaldığı ve bunu kabullendiği saptanmıştır. Kadınlar bu durumu bastırıyolar veya bunu ifade etmekte zorlanıyorlar. Ama bu araştırmada bunun gündeme gelmesi ve ilk sırada yer alması doğrusu sevindiricidir. Çünkü bu aslında var olan ama bu zamana kadar yok sayılan bir şeydi. Şu an konuşulabiliyorsa, bu konunun tartışmaya açılmış olduğunun ifadesidir, iş-yaşam dengesi biraz da eşe bağlı kadınların, 'iş yaşam dengesini kuramamalarına' yönelik sonucu değerlendirildiğinde, bu sonucun altında, erkeklerin aslında kadının çalışması ile diğer görevlerini aksatacağını düşünüyor olduğu gerçeği ortaya çıkıyor. Çünkü kadının asli görevi ile ilgili bir ön yargı vardır. Bu düşüncelerin geleneksel görevler ve modern dünyanın getirileri arasında sıkışmış kadının yaşadığı bocalamanın da bir sonucu olduğu doğrudur. Geleneksel olarak kadının esas görevi annelik ve ev hayatının getirdiği işler olarak algılanmaktadır. Toplumumuzun büyük bir bölümü bu görüşünde ısrarcı, aslında geleneksel görevleri bir meziyet olarak algılamak lazım, tamamıyla negatif düşünülmemeli. Kadınlar lider ya da yönetici olmak için kadın olmanın kendilerine getirdiği bazı farklılıklardan vazgeçmek zorunda değiller. Kadınların iş-yaşam dengesini rayına oturtmasında, en büyük katkıyı erkeklerinde benzer sorumlulukları paylaşması sağlayacaktır, işletmelerde cinsiyet ayrımı yok. "Çalıştığınız kurumda cinsiyet ayrımı yapıldığını düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların büyük bir çoğunluğu "Herhangi bir ayrım yapıldığını düşünmüyorum" şeklinde yanıt veriyor, iş yaşamında karşılaşılan zorlukların, kadın ya da erkek diye ayırmaksızın insanın yetiştiriliş tarzı, eğitimi, dünya görüşü gibi kişiyi kendi yapan etkenlerle çok daha yakından ilgilidir. Eğitim düzeyleri yükselen ve hayattan beklentileri artan kadınların erkeklerle yarışmak yerine, kendi farklılıklarının farkında olarak davranmaları gerekmektedir. Kadınların yönetim kademelerinde erkeklerden çok daha sonra görev almaya başladıkları dünya ülkelerine nazaran ülkemizde çalışma hayatında kadın erkek ayrımı olmamaktadır, fakat mesleğimiz gibi bazı meslek gruplarında çalışma koşulları birtakım güçlükleri ortaya çıkarabilmektedir. Kimse kedin olduğu için ileride ya da geride değildir. Görüşlerini aldığımız kadın meslektaşlarımız bugüne kadar yaptığı işte kadın olmanın bir ayrıcalığını yaşamadıklarını söylüyorlar. Fakat yaşamlarında kadın getirdiği kadınsal görevlerin iş yaşamında yarattığı boşlukların onları etkilediğini, bu boşluklardan dolayı iş hayatından uzaklaşmanın mesleğimizin ana koşullarından biri olan arazi çalışmalarını aksattığını ve bu yüzden adaptasyonlarını kaybettiklerini vurguluyorlar. Bunun dışında erkek meslektaşlarımızla hiçbir ayrım olmaksızın çalışma hayatlarını sürdürdüklerini ve bu ayrılmış gibi görünen olgunun aslında onların oluşturduğu sayısal çoğunluğun ve arazi çalışmalarında kadınlara nazaran daha rahat çalışmaları olduğunu belirttiler. Arazi çalışmalarında şantiye koşullarının kadın meslektaşlara göre de düzenlendiğini fakat sorunun bu düzenlemelerden değil erkek meslektaşlarımız gibi yalnız çalışabilmelerinin imkansız olduğundan kaynaklandığını dile getirdiler. Yani sorun bu koşullar altında kadın meslektaşlarımızın çalışmaması değil, gerekli koşulların sağlanması için maddi ve manevi tutarların sağlanamamasıdır. Ama şu da bir gerçek ki, bizim mesleğimizde de bayanların yoğun dikkat ve algılama yetenekleri erkek meslektaşlarımıza göre daha yüksek olduğundan çalışmalarda verimlilikleri fazladır. Ve eğer bu konuda bir ayrım yapıldığı düşünülüyorsa bu mesleğin en başından beri yani seçim aşamasında bayanların seçemeyeceği bir meslek olarak ön koşula sahip olması gerektiği düşüncesindedir.